

բարխային բերանները: Առանի բացուածքների մի քանին ցոյց են տալի չորսից մինչև հինգ մզոն տրամագիծ, և մեր ակնոցները մեզ նշմարել են տալիս նրանց այնպիսի կշռութեամբք, որ նոցա պարագաներիցը ոչ մէկը չի խոյս տալի մեզանից, մինչդեռ Տը Հիւմբոլդի ասելովն, լուսնիցը մեր հեռացոյցները հազիւ պիտի ծանաչել տային երկրային հրաբուխներն. քանի մի դաւառներն նորա մէջ այնքան ծաղոտուած են, որ նոցա բերաններն կրպշում են իրար. երբ որ մարդ գտնուի Ատնայի գագաթի վերայ, և նայուածքը թափանցի երեսուն կամ քառասուն հրաբխի վերայ, որոնք կան սիւսած հսկայի ծոցումը, կունենայ լուսնի գաւառներից մէկի պարզ տեսարանը: Աս ինքնին փորձն առի այս նմանութեան, որ կարծեմ ոչ մի աստղաբաշխ նշմարած չեն:

Բայց ընդհակառակն լուսինը սակաւ չղթայ լերանց ունի: Այլեւանն, Աովկասն, Ապենիուսն, գլխաւորներն են. նոցա ամենաբարձր գագաթի բարձրութիւնը չի անցնում բնաւ 7000 մեթրից. նշմարուում են նորա վերայ մասներ այնպիսի կէտերից, որ կարելի է նախադատել երկրախօսական բաղադրութիւնը, և մեր ակնոցները այնքան ձիշդ են, որ եթէ գտնուէին մեր մոլորակի վերայ քանի մի մեծ յիշատակարաններ, պիտի նշմարէին նրանց. հրնումն լուսնի մակերևոյթի վերայ երեւցած սեւաւ միջոցը համարում էին ծովու նշանակ. բայց այս օրուան օրս ընդունում են նրանց ոչ այլ ինչ, բայց թէ լայնածաւալ դաշտավայրեր, առաջին աստղաբաշխներն նոցա տուած են բանաստեղծական անուններ. կայ Վոյլ Խաղաղութեան,

Վոյլ Ամպոց, Վոյլ Նեկտարի, Ովկիանոս մրբկաց, և Վոյլ Պարզութեան: Չրկուած մթնոլորտից և ջրից, լուսինը ընկղմուած է յաւերժական լուսութեան մէջ. — անշուշտ անսպաս մի է:

Թարգմանեց Գաղղիբէրէնէյ

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԵՂՐԱԿԵԱՆԾ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՍԷՐ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ.

«Ամենայն քաղաք կամ տուն բաժանեալ յանձն իւր, ոչ կայցէ: Մատթ. Գլ. ԺԲ. համար 23: Զուգութիւնն է մայր քարեաց, անզուգութիւնն ծրեօղ չարեաց:» Եղիշէ:

Հայ ընթերցողներու շատին ծանօթ են մեր ազգի թշուառութեան և խեղճութեան աղբերակները: Բաժանումն և անզուգութիւնը յղացեր և ծներ են մեզ համար այն ամեն աղէտներ և խեղճութիւնները՝ որոց բնօրն տակ կը տքայ Հայն յուսարեկ. անզուգութիւնը իսկ մեր բերնէն մեր դիցադուն հարց քրտինքով մեզ համար վաստակած պատառը և ձգեց թշնամեաց բերանը. անզուգութիւնը մեր ազատ պարանոցէն կախ տուաւ այն քարերը՝ որ մեր ջրերը կոտորատելով ու մեջքը բեկանելով՝ զլիններս մինչ ի գտին խոնարհ կուրեցին: Այն ազատ գլխոյ երկնազէտ աչերն, որ տիրելի Հայաստանի գեղեցիկ կապտազոյն ծրի մէջ արծւոյ աչաց նման կը խաղային ցոլալով, այժմ անզուգութեան սերմանած դառնահոտ արմատներէն դուրս տուած կծուահոտութեամբն լի սլղտոր արտասուքով՝ հազիւ կը նշմարեն իրենց ազի կաթիլներով շաղուած պատառիկ հացը:

Ժամանակ մը Հայ Հայի հետ կրկին ամրապինդ կապով էին կապուած՝ մարմնոյ շահերով և հոգւոյ շահերով. եթէ հանգիպէր և վերջինիս մէջ անմիաբան լինէին, առաջինն սակայն նոցա ամուր կպած կը պահէր: Բայց ժամանակն՝ որ ամենայն Գորգեան հանգոյցներ կիսէ, խզեց և Հա-

յի առաջին և զլսաւոր կապը, շորմեց նորա զլսէն արքայական թախն՝ և իշխանութեան գաւազանը կորզեց ձեռքէն, քայքայեց լուծեց նորա նիւթական շահերն, և զանազան շահերով ու օրէնքներով կառավարուած բաւն իշխանութեանց լծոյ ներքեւ հարկեց գնել իւր պարանոցը, Հայն այնուհետեւ իւր համարիւն եղբոր հետ կրօնիւք և եթ մեաց կապուած, նոյն հաւատքը, նոյն արարողութիւնքը, նոյն ծիսակատարութիւնքը և միասին տօնախմբութիւնք կրնժացուցանէին նոյն մի և նոյն զգազմանց և ազգութեան որդոյ հոսանքը նոցա երակներու մէջ, նոյն մի կրօնից և մի և նոյն հոգեւոր զլսոյ լեռոց հովանաւորութեան ներքեւ փնտռեց Հայն իւր կենաց ապահովութիւնը իրբեւ ազգ, և այդ հայրենաւանդ խարսխի վերայ հիմնեց նա իւր կայքը ժամանակի յափշտակիչ ու կլանող ալեաց դէմ մրցելու ազազաւ, ուստի և շատ անգամ յետ մղուեցան կորիկոր անաստ կոհակաց բռնութիւնքն, Բայց ուր որ յայտնի զօրութիւնը Հային ընկճել չկարողացաւ, այն տեղ ծածուկ մեքենայութիւնքը և գաղտնորոգայթ խորամանկութիւնը հնարեցան զրգուել նորան իւր խարսխի վերայ, և լծէ և բռնաւ երբէք չկարողացան զլսալին խախտել նորան յիւր կայիցն, բայց իւրեանց ծածուկ տուած հարուածներովը յաջողեցին վէրք գնել նորա կողմն, և այն վերքը ճարակելու կամ գէթ անբոյժ մնալու հնարները եղան այնուհետեւ նոցա ճգանց կէտը:

Ինչպէս որ ոստ մը իւր բնէն զիւաշունչ հողմեց կոծմանէն ջարդուած բաժանուած՝ խաղալիկ կլինի անհաշտ տարերաց ձեռքը, հողմը կկապուէ նորանէն սկրած տերեւներն, օդը կը ծծէ նորա երակոց մէջէն կենդանական հիւթը՝ որոյ տեղ վերայ կհասնի կը տիրէ հողոյ փտտութիւնը և հուակ հեղեղներու հանդիպելիս՝ կը քշեն կտանին զայն անյատակ անդնդոց որկորը կը մատնեն, այնպէս և ազգութեան մը ամբողջութենէն հատուած մաս մը, որ ոչ ինքն իրմէ է հատուած՝ այլ լծըշնամեց որկրաժէտ տապարին հանդիպած, զանազան հակառակասէր կրից և ատկութեանց ձեռքըն գերի մատնուած և զինքն հատանող անյագ փառամոլի ծանկերու մէջ բռնուած, որ նորան

այս քով այն քով դարձնելով ու լսելով, սուկորները բեկանելով կամ կակղելով, և ըստ իւր քմացը յարմարելով՝ հուսկ ուրիմն որպէս մախմուր պատառ մը կուլ կուտայ իւր պորտոյ մէջ անյուշ անյիշատակ:

Մեծ ձուկը փոքր ձկան կուլ կուտայ, այդպէս է մեծութեան և ուժեղութեան օրէնքը, վասն որոյ փոքր ձուկը պէտք է իւր սահմաններու մէջ ամուր կենայ և խորամուխ չլինի խորաջուր տեղուանք, ուր մեծամեծ ձկուներ կը լողան, որոց ինքըն դեռ ես ոչ ուժով և ոչ ճարտար խորամանկութեամբ կարող է դէմ կենալ, Փոքրիկ և անտէր ազգ մի, որ կը ցանկայ իւր գոյութիւնը պահել, պիտի զիտնայ որ այդ գոյութիւնը իւր ամբողջութեամբ և բարոյական ուժոյ կենդրոնացմամբ միայն կրնայ պահուիլ, և նորա իւրաքանչիւր անհատը պէտք է ամուր բռնէ այն լծկէն՝ որ նորան իւր կեդրոնին հետ կը կապէ, եթէ մի անգամ այդ լծկը փրկուէ իւր ձեռքէն՝ զիտնալծող որ կը շրջի կոնակի վերայ անկանգուն, անկանգուն՝ վասն զի կայնած են նորա ետեւ լայնաբաց աչերով և պատրաստ ճիրաններով նորա անկման պահ դնող անգեղները, որ խկոյն վրայ լծալին և կենդանի կենդանի լծաղն նորան:

Հայ եղբարք, անբաժան քայլերք, զոյգ ընթացանք, միարան մրցիւք՝ փոքր ազգութիւններ՝ լծէ մասամբ լծէ ամբողջութեամբ՝ իւրեանց մեծահազմ տարերաց մէջ ընկուզանել նկատող ուժերու դէմ, եթէ չունինք հօրի ուժը, ունենանք գէթ տկարի խորագիտութիւնը, և խոհեմ ու արթուն շրջահայեցութիւնը՝ մեր անձնականութիւնը անլլծար պահելու համար: Արդ բերանը մեզ համար այժմ չի կտրէ, մեր ետութիւնը մեր ապահովութիւնը իւր մի Հայկական կրօնի մէջ կը գտնէ, մեր կրօնքը շուրանանք և չփոխենք ոչոց կրօնքի հետ, մեր հարց մեզ համար կառուցած սեղանի եղջիւրներէն ամուր կախ կենանք, անդ է մեր փրկութիւնը:

Նորա՝ որ մեզանից մի մասի իսկական անունը փոխիր և վերստին կնքելով կոչեր են Հայ-Պալմոյիկ, միւսին Հայ-ուղղափառ, երրորդին Հայ-նորաղանդ, նոցա նպատակը մեզ լաւութիւն անելն և մեզ ճշմարտութիւն ուսուցանելն է եղած:

